

POZYSKIWANIE INFORMACJI ROLNICZEJ A POZIOM WYKORZYSTANIA FUNDUSZY UNIJNYCH NA INWESTYCJE TECHNICZNE W GOSPODARSTWACH ROLNICZYCH

Anna Szelaǳ-Sikora, Michał Cupiał

Institut Inżynierii Rolniczej i Informatyki, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Streszczenie W pracy zaprezentowano wyniki badań uzyskane z 30 gospodarstw rolnych. Analizowane wyniki dotyczą m.in. informacji rolniczej po którą sięgnęli badani respondenci oraz wykorzystanych pomocowych funduszy strukturalnych. W badanych gospodarstwach średnio wartość dofinansowania zrealizowanych inwestycji technicznych wyniosła 24,87 tys.zł.gosp.⁻¹ tj. 86.8% całej inwestycji.

Słowa kluczowe: informacja rolnicza, fundusze unijne, gospodarstwo rolne, park maszynowy

Wprowadzenie

We współczesnej gospodarce rolnej informacja jest jednym z najważniejszych zasobów każdego podmiotu gospodarczego. Wiedza o rynku pozwala na podejmowanie decyzji obciążonych mniejszym ryzykiem bez względu na to, w jakim sektorze gospodarki prowadzi się działalność. Informacja niezbędna jest zarówno producentom rolnym, jak i wytwórcom i dostawcom środków produkcji oraz odbiorcom produktów rolniczych. Aktualna informacja naukowo-techniczna i handlowa potrzebna jest przede wszystkim rozwojowym gospodarstwom rolnym, modernizującym swoją produkcję i wprowadzającym nowoczesne technologie w produkcji roślinnej i zwierzęcej w oparciu o właściwy dobór i racjonalną eksploatację środków technicznych i energetycznych [Kuboń 2007].

Okres bezpośrednio przed i po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej (UE) charakteryzuje się stosunkowo dużymi inwestycjami w rolnictwie rodzinnym. Wynika to m.in. z faktu dostępu do systemów finansowego wsparcia i odpowiednich programów unijnych [Lorencowicz 2008]. Obecnie producenci rolni, którzy decydują się pozyskiwać wsparcie w ramach funduszy unijnych są otwarci na informację odnośnie możliwości jakie daje im unijna wspólna polityka rolne. Poziom wyposażenia w park maszynowy zależy w dużej mierze od zdolności finansowych gospodarstw rolnych, a te z kolei zależą od wielkości dochodów. W polskim rolnictwie bardzo często mamy do czynienia z sytuacją, gdzie dochody uzyskane wyłącznie z prowadzenia gospodarstwa rolnego nie są w stanie pokryć kosztów zakupu lub modernizacji maszyn rolniczych [Szelaǳ-Sikora, Kowalski 2008]. Przeprowadzone przez autorów dotychczasowe badania wskazują, iż w gospodarstwach, w

których wykorzystanie dofinansowania nie ogranicza się wyłącznie do dopłat bezpośrednich, w widocznym stopniu zmodernizowano park maszynowy czy też zwiększono pogłowie stada lub poprawiono standard jego utrzymania.

Za cel pracy przyjęto przeprowadzenie analizy która miał dać odpowiedź na pytanie: czy aktywność rolników w pozyskiwaniu informacji jest adekwatna do poziomu wykorzystania funduszy unijnych na modernizację zaplecza technicznego w badanych gospodarstwach rolnych. Zakresem badań objęto łącznie 30 gospodarstw rolniczych zlokalizowanych na terenie gminy Żarnowiec w woj. śląskim. Aby w czytelny sposób zobrazować mobilizację rolników w poszukiwaniu informacji w pracy uwzględniono informację odnośnie np.: cen zakupu środków produkcji, cen zbytu płodów rolnych, wysokości kredytów oraz możliwości wykorzystania funduszy unijnych. Zebrane dane pozwoliły równocześnie określić poziom wykorzystania w badanych gospodarstwach funduszy unijnych. Uwzględniono również z jakich funduszy skorzystano i na jaki cel zostały przeznaczone, równocześnie określono jaki udział miały w całej inwestycji technicznej.

Materiał i metoda

Materiały źródłowe zostały zebrane w trakcie wywiadu kierowanego w gospodarstwach rolniczych. Podczas przeprowadzania badań wykorzystano kwestionariusz. Rolnicy z wybranych do badań gospodarstw byli beneficjentami programów unijnych, a środki uzyskane w ten sposób przeznaczone zostały na modernizację gospodarstw, która miała na celu poprawę dobrostanu zwierząt jak i polepszenie żywotności ekonomicznej badanych obiektów. Uzyskane dane pozwoliły określić strukturę agrarną w badanych obiektach oraz obsadę inwentarza żywego. W przypadku obsady stada, liczebność pogłowia sprowadzono, zgodnie z normą unijną, do wskaźnika dużej jednostki przeliczeniowej (DJP), będącej odpowiednikiem sztuki dużej. Uzyskane wyniki, odniesiono do jednostki powierzchni użytków rolnych tj. hektara. Aby scharakteryzować ekonomiczny potencjał produkcji w badanych gospodarstwach policzono wartość nadwyżki bezpośredniej uzyskanej zarówno z produkcji roślinnej jak i zwierzęcej (w pracy przedstawioną jako łączna wartość produkcji rolniczej) powiększonej o subwencje unijne w postaci dopłat bezpośrednich. Nadwyżka bezpośrednia została obliczona odejmując od uzyskanej w badanych obiektach, produkcji końcowej brutto nakłady bezpośrednie. Za nakłady bezpośrednie przyjęto te składowe nakładów całkowitych, które spełniały trzy podstawowe warunki tj.:

- koszty można było bez żadnej wątpliwości przypisać do określonej działalności,
- ich wielkość miała proporcjonalny związek ze skalą produkcji,
- miały bezpośredni wpływ na rozmiar (wielkość i wartość) produkcji [Augustyńska-Grzybek i in. 1999].

Charakterystyka badanych gospodarstw

Dobierając obiekty do badań kierowano się głównie ich aktywnością w pozyskiwaniu funduszy unijnych. Starano się również już na podstawie wstępnych badań ustalić czy są to gospodarstwa towarowe. Wylimitowano bowiem z badań gospodarstwa tzw. socjalne,

czyli te których poziom prowadzonej produkcji sprowadzał się jedynie do samozaopatrzenia.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w badanych obiektach wyniosła ponad 22,8 ha i tym samym była ponad dwu i półkrotnie wyższa niż średnia dla całej gminy Żarnowiec (8,5 ha). Największą powierzchnię rolnicy przeznaczają pod grunty orne tj. 91,2%, a dokładnie pod uprawę zbóż, które zajmowały 73,2% powierzchni użytków rolnych. Średnia obsada inwentarza żywego w gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na 1 ha UR wyniosła 0,73 DJP. W badanych gospodarstwach zdecydowaną przewagę stanowiło bydło 83,9%, na drugim miejscu trzoda chlewna 15,5%, drób utrzymywany był tylko na potrzeby samozaopatrzenia, jego udział w strukturze obsady inwentarza żywego wyniósł zaledwie 0,8%. Nie odnotowano obecności w strukturze stada koni, owiec oraz kóz (tab. 1).

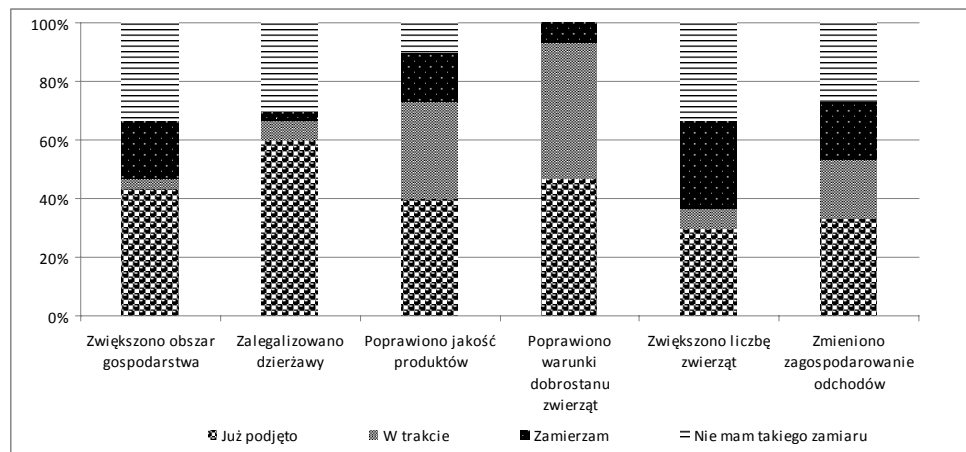
Tabela 1. Charakterystyka badanych gospodarstw
Table 1. Characteristics of examined farms

Lp.	Wyszczególnienie	Gospodarstwa			
		średnio	w tym o powierzchni [ha]:		
			1,0-15,0	15,1-20,0	pow.20,0
1	Liczba gospodarstw [szt.]	-	9	10	11
2	Powierzchnia użytków rolnych [ha]	22,87	11,94	17,58	36,63
3	Obsada inwentarza [DJP·ha ⁻¹ UR]	0,73	0,87	1,02	0,55
4	Nadwyżka bezpośrednia [tys. zł·ha ⁻¹ UR]	3,44	3,66	3,86	3,16
5	Nadwyżka bezpośrednia [tys. zł·gosp. ⁻¹]	78,64	43,70	67,91	116,98

Źródło: badania własne

Gospodarstwa z dwóch pierwszych grup obszarowych można w przeważającej większości określić jako dwukierunkowe tj. roślinno-zwierzęce, ponieważ w tych obiektach obsada stada była zbliżona do 1 DJP·ha⁻¹ UR. W przypadku trzeciej grupy obszarowej dominowały gospodarstwa nastawione głównie na produkcję roślinną. Opisaną powyżej sytuację obrazuje wartość uzyskanej jednostkowej nadwyżki bezpośredniej, która w dwóch pierwszych grupach była wyższa o ponad 0,5 tys. zł·ha⁻¹ UR w porównaniu do trzeciej grupy. Jest to powszechnie spotykana zależność wyższej opłacalności produkcji zwierzęcej od produkcji roślinnej, jeśli w gospodarstwie stosuje się tradycyjny płodozmian z dominującą w strukturze zasiewów powierzchnią zbóż. Średnia wartość nadwyżki bezpośredniej, jaką uzyskano w badanych gospodarstwach, wyniosła 78,64 tys. zł·gosp.⁻¹, co odpowiada 18 ESU (Europejska Jednostka Wielkości) i pozwala zaszeregować badane obiekty do VI z IX klas wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych.

W trakcie wywiadu kierowanego respondenci zostali zapytani o działania jakie podjęli w związku z integracją naszego kraju z UE. Uzyskane odpowiedzi nie były zróżnicowane w zależności od przyjętego podziału na trzy grupy obszarowe, dlatego aby nie „zaciemniać obrazu” w pracy zamieszczono dane w odniesieniu do całej badanej populacji (30 gosp.), rys. 1.

Źródło: badania własne

Rys. 1. Struktura deklarowanych odpowiedzi dotyczących działań w związku z integracją Polski z UE w badanych gospodarstwach

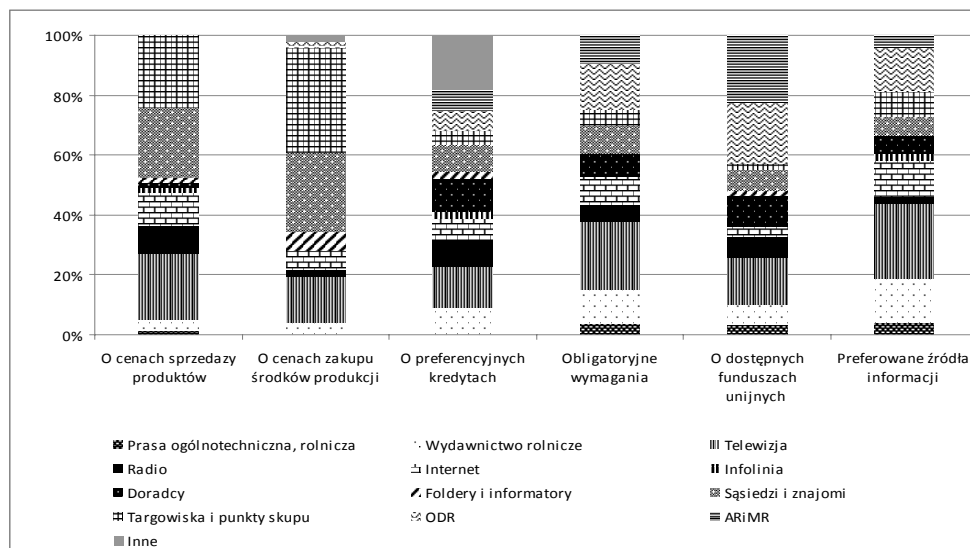
Fig. 1. The structure of declared responses concerning actions related to integration of Poland with the EU in the examined farms

Na rys. 1 zamieszczono działania jakie mogli podjąć rolnicy oraz możliwości deklaracji wobec poszczególnych działań. Wśród udzielanych deklaracji na realizację poszczególnych działań zdecydowanie dominowała odpowiedź: „już podjęto” (średnio ok. 40% udzielanych odpowiedzi na zadane pytania odnośnie wszystkich działań wyszczególnionych na rys. 1). Odpowiedzi przeciwnej tj.: „nie mam takiego zamiaru” średnio udzieliło dwukrotnie mniej badanych (ok. 20%). W przypadku tej odpowiedzi nie sposób nie zauważyć pewnej prawidłowości. Dla przykładu, na pytanie: „czy zwiększono obszar gospodarstwa” odpowiedzi przeczące udzieliło 10 rolników, zaś brak chęci legalizacji dzierżawy zadeklarowało 9 osób. Na uwagę zasługuje również uzyskana informacja odnośnie poprawy warunków dobrostanu utrzymania zwierząt. Ponad 90% respondentów odpowiedziało, iż zrealizowało odpowiednie działania w tym kierunku lub że są w trakcie ich realizacji. Stąd można wnioskować, iż obserwujemy postępujący proces poprawy warunków utrzymania inwentarza żywego zmierzającego do ogólnie przyjętych standardów unijnych.

Analiza uzyskanych wyników

Dostęp do właściwych i aktualnych informacji jest warunkiem podejmowania trafnych decyzji na wszystkich poziomach zarządzania gospodarstwem. Jakość decyzji podejmowanych przez producenta rolnego jest pochodną wielu czynników i wynika m.in. z cech charakteru, wiedzy i umiejętności zarządzającego. Ze względu na dynamikę procesów w przedsiębiorstwie i jego otoczeniu, wielką rolę odgrywają także źródła informacji. Powinny one zapewniać informacje kompletne, dokładne, aktualne i w przystępnej cenie [www.dss.iung.pulawy.pl].

Badani rolnicy zapytani o źródła informacji z jakich korzystają wykazali się dużą różnorodnością odpowiedzi w zależności od tego jakiej informacji poszukiwali (rys. 2).

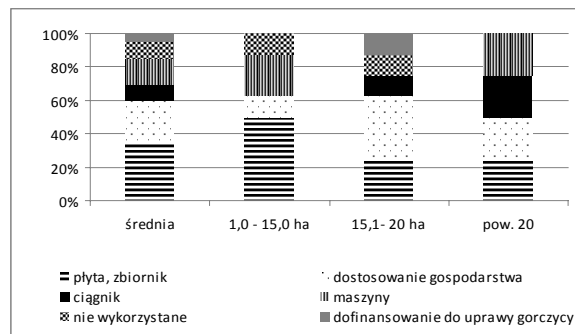
Źródło: badania własne

Rys. 2. Źródła informacji rolniczej w badanych gospodarstwach
Fig. 2. Agricultural information sources in the examined farms

Zapytani rolnicy odpowiedzieli, iż najczęstszym źródłem informacji z jakiego korzystają jest telewizja, gdyż 18,2% respondentów wskazało właśnie to źródło niezależnie od rodzaju poszukiwanej informacji. Na drugim miejscu znaleźli się sąsiedzi oraz znajomi - 13,8%. Rolnicy zapytani o preferowane przez nich źródło, czyli takie po które sięgnęliby najchętniej gdyby mieli możliwość wyboru, niezależnie od poszukiwanej informacji, również w przeważającej większości wskazali telewizję (25% respondentów). Zamieszczone na rys. 2 dane wskazują, iż rolnicy szukają danych informacji u „jej źródła”. Wyraźnym tego przykładem są dane odnośnie poszukiwania informacji o kredytach, czy dostępnych funduszach unijnych. W pierwszym przypadku najczęściej deklarowanym źródłem informacji były banki, zaś w drugim Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa lub Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

Zgodnie z jednym z przyjętych założeń rolnicy aktywnie korzystali z funduszy unijnych, wśród których największym zainteresowaniem cieszył się Program Operacyjny Rozwoju Obszarów Wiejskich z którego skorzystało aż 12 gospodarstw. Pozostałe wymieniane to Sektorowy Program Operacyjny, Młody Rolnik, Programy Rolno-środowiskowe, SAPARD.

Docelowe przeznaczenie uzyskanych środków unijnych w badanych gospodarstwach zaprezentowano na rys. 3.

Źródło: badania własne

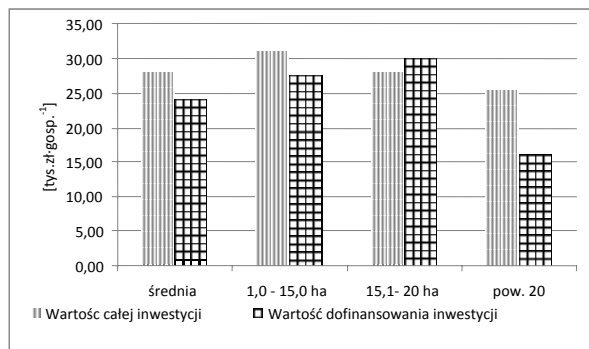
Rys. 3. Struktura procentowa przeprowadzanych inwestycji w badanych gospodarstwach
 Fig. 3. Percent structure of carried out investments in the examined farms

Główne inwestycje przeprowadzone w gospodarstwach niewątpliwie miały przyczynić się do poprawy uzbrojenia technicznego w badanych obiektach (rys. 3). Zaledwie tylko w jednym gospodarstwie (z grupy obszarowej 15,1-20 ha) ubiegano się o dofinansowanie uprawy gorczycy. W pozostałych obiektach pomoc unijną przeznaczono m.in. na budowę płyty obornikowej i zbiornika na gnojówkę/gnojowicę (w pierwszej grupie obszarowej w 4 z 9 gospodarstw), kolejno na dostosowanie do standardów poprzez budowę lub modernizację budynków inwentarskich (w drugiej grupie w 3 z 10 obiektów). W pierwszej i trzeciej grupie obszarowej dokonano zakupu ciągników oraz maszyn rolniczych.

W drodze przeprowadzonego wywiadu kierowanego uzyskano również informację, iż w drugiej grupie obszarowej pieniądze z dwóch programów nie zostały wykorzystane bowiem mimo iż były przyznane to w chwili zbierania danych nie zostały jeszcze wypłacone.

Średni udział dofinansowania w realizacji inwestycji w badanych gospodarstwach sięgnął 86,8%. W grupie trzeciej udział ten był najmniejszy, pokrycie inwestycji środkami unijnymi wyniosło tylko 55,5%. W przypadku drugiej grupy wysokość uzyskanego dofinansowania wyniosła 107,9% wartości całej inwestycji. Sytuacja ta jest wynikiem skorzystania przez jedno z gospodarstw z działania Młody Rolnik, gdzie otrzymane z tego tytułu pieniądze przekroczyły wartość inwestycji. Wytyczne tego działania pozwalają przeznaczyć uzyskane środki finansowe na inwestycje pozarolnicze, bowiem w pierwszej turze działania nie przewidziano weryfikacji wykorzystania dofinansowania.

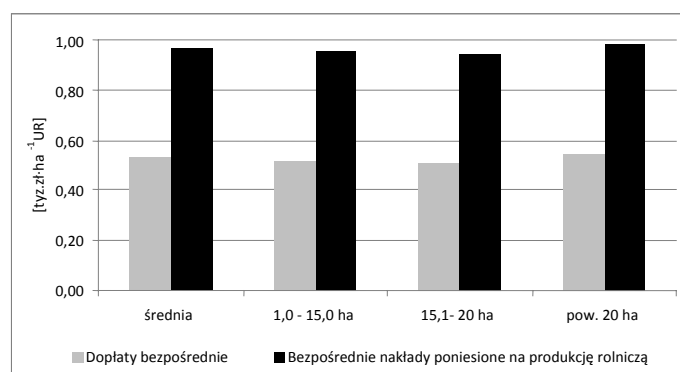
Zestawienie dopłat bezpośrednich z bezpośrednimi nakładami poniesionymi w produkcji rolniczej wykazało iż, w badanych gospodarstwach dopłaty bezpośrednie pokrywają średnio 54,9% bezpośrednich nakładów. Zróżnicowanie pomiędzy grupami gospodarstw było niewielkie - najniższy był w drugiej grupie wyniósł 53,7%, a największy w trzeciej grupie 55,5% (rys. 5). Wśród nakładów bezpośrednich najczęściej wymieniane były nakłady na zakup nawozów mineralnych oraz środków ochrony roślin. W 24 gospodarstwach część dopłat bezpośrednich przeznaczono również na zakup oleju napędowego.

Źródło: badania własne

Rys. 4. Średni poziom dofinansowania inwestycji technicznej oraz jej łączna wartości w badanych gospodarstwach

Fig. 4. Average subsidy level for technical investment and its total value in the examined farms

Źródło: badania własne

Rys. 5. Zestawienie średnich dopłat bezpośrednich z bezpośrednimi nakładami poniesionymi na produkcję rolniczą

Fig. 5. List of average direct subsidies with direct outlays incurred for agricultural production

Podsumowanie

Za najlepszy sposób pozyskiwania informacji w badanych gospodarstwach rolnicy uznali telewizję, sąsiadów oraz znajomych. Na kolejnych miejscach rolnicy stawiają na targowiska, punkty skupu jak również informacje uzyskiwane z Ośrodków Doradztwa Rolniczego. Poziom wykorzystania funduszy unijnych (średnio ok. 25 tys. · gosp.⁻¹), jak i ich docelowe wykorzystanie pozwala przypuszczać, iż ich dostępność w sposób widoczny przyczynia się do przyspieszenia procesu modernizacji zaplecza technicznego polskich

gospodarstw. Przysługujące rolnikom dopłaty bezpośrednie w znacznej części przeznaczone są na pokrycie kosztów bezpośrednich związanych z produkcją rolniczą.

Polskie gospodarstwa które chcą liczyć się na rynku muszą utrzymać się i przetrwać krytyczne okresy, związane z dynamicznie-zmiennym charakterem produkcji rolniczej, co jest możliwe tylko przy sprawnym zarządzaniu, korzystnie harmonizującym ich funkcjonowanie z otoczeniem przyrodniczym i ekonomicznym. Istotną rolę odgrywa również otwartość producentów rolnych na pozyskiwanie niezbędnych informacji, bowiem obecnie liczą się tylko ci którzy, nadążają za bieżącymi zmianami w polskim rolnictwie, które niewątpliwie podyktowane są m.in. integracją naszego kraju z UE.

Bibliografia:

- Augustyńska-Grzybek I. i in.** 1999. Metodyka liczenia nadwyżki bezpośredniej dla działalności produkcji rolniczej. IERiGŻ, Warszawa. s. 8-10.
- Kuboń M.** 2007. Poziom wyposażenia i wykorzystania elementów infrastruktury informatycznej w gospodarstwach o różnym typie produkcji rolniczej. *Inżynieria Rolnicza* 9(97). Kraków. s. 95.
- Lorencowicz E.** 2008. Zmiany w wyposażeniu technicznym w gospodarstwach rolnych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. *Inżynieria Rolnicza* 5(103). Kraków. s. 73-79.
- Szelaġ-Sikora A., Kowalski J.** 2008. Źródła dochodów a poziom wyposażenia w park maszynowy gospodarstw rolnych. *Inżynieria Rolnicza* 2(100). Kraków. s. 273.

ACQUISITION OF AGRICULTURAL INFORMATION AND THE AMOUNT OF EUROPEAN UNION FUNDS USED BY FARMS FOR TECHNICAL INVESTMENTS

Abstract. The paper presents results of tests obtained from 30 farms. Among other things, analysed results concern agricultural information reached for by inquired respondents and used structural aid funds. On average, the value of subsidies for technical investments carried out by the examined farms reached PLN 24.87 thousand·farm⁻¹, that is 86.8% of the whole investment.

Key words: agricultural information, European Union funds, farm, stock of machines

Adres do korespondencji:

Anna Szelaġ-Sikora; e-mail: aszelag4@o2.pl
Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki;
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
ul. Balicka 116 B
30-149 Kraków